УДК 373.2.011.3-051:378.014.6
DOI https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.16

Дурманенко О. Л.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Результатом професійної підготовки є готовність майбутнього вихователя організовувати та реалізовувати якісний освітній процес у закладі дошкільної освіти. Тому проблема дослідження реального стану готовності майбутніх фахівців до забезпечення якості дошкільної освіти є актуальною й потребує теоретико-практичного вирішення.

Метою статті є теоретико-методичний аналіз дослідження стану готовності майбутніх вихователів до забезпечення якості дошкільної освіти. Методи дослідження: аналізу, синтезу, узагальнення та систематизації.

З'ясовано, що існує декілька (функційний, особистісний, особистісно-діяльнісний та результативно-діяльнісний) підходів до визначення поняття готовності до професійної діяльності. Нами ці підходи інтегровано й визначено готовність майбутнього вихователя до забезпечення якості дошкільної освіти як психологічно стійкий стан активно-позитивної налаштованості на вмотивовану професійну діяльність у сучасному закладі дошкільної освіти, який проявляється постійною потребою у професійному вдосконаленні (у тому числі й самоосвіті); реалізується такий стан у практичну діяльність лише за умови наявності системи професійних знань, умінь і навичок та здатності до саморозвитку й самовдосконалення.

Досліджено, що готовність майбутніх вихователів до забезпечення якості дошкільної освіти є складним особистісним утворенням, яке містить наступні компоненти: пізнавальний, мотиваційний, ціннісний, діяльнісний, результативний. Формується готовність майбутнього вихователя до забезпечення якості дошкільної освіти поетапно. Виділено підготовчий, організаційно-діяльнісний та результативний етапи.

Визначено особливості формування готовності майбутнього вихователя до забезпечення якості дошкільної освіти, які необхідно враховувати у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів. А також запропоновано критерії, показники та методики дослідження стану готовності майбутніх фахівців до забезпечення якості дошкільної освіти.

Ключові слова: *готовність до професійної діяльності, якість дошкільної освіти, готовність майбутнього вихователя до професійної діяльності, формування готовності до забезпечення якості дошкільної освіти, критерії готовності до забезпечення якості дошкільної освіти.*

У професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» серед провідних професійних компетентностей виокремлено прогностичну, організаційну, оцінювально-аналітичну та предметно-методичну, які власне відображають поряд з іншими загальними та фаховими компетентностями цілісність і системність освітньої діяльності в сучасному закладі дошкільної освіти й відповідальність вихователя за забезпечення її високої якості[6].

Професійна діяльність сучасного вихователя орієнтована на забезпечення належної якості навчання, виховання та розвитку кожної дитини в закладі дошкільної освіти. Результативність професійної діяльності фахівця дошкільної освіти, як переконливо засвідчує практика, залежить від професійної компетентності, яка за визначенням Т. Танько є динамічною, процесуальною стороною його професійної підготовки, характеристикою професійного росту, професійних змін, явищем професіоналізації майбутнього вихователя [7]. У свою чергу, І. Коновальчук зауважує, що результатом професійної підготовки є готовність випускника вищої педагогічної школи до педагогічної діяльності. Саме готовність є фундаментом професійної компетентності [4]. Отже, *актуальною* є проблема дослідження готовності майбутніх вихователів до успішної реалізації професійної діяльності в цілому й насамперед забезпечення якості дошкільної освіти.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження свідчить про те, що питання готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності достатньо розкриті. Так, теоретичний аналіз підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти на засадах компетентнісного підходу зроблено І. Коновальчуком. Концептуальні підходи до формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до моделювання рольової діяльності проаналізовані Н. Бахмат. Характеристиці сучасної професійної підготовки майбутніх вихователів у системі дошкільної освіти України присвячені наукові доробки Н. Трофаїли. Питання готовності майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку розкриває Г. Корінна. Професійну готовність фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями досліджує Т. Жаровцева.

Однак, на нашу думку, варто більше уваги акцентувати на дослідженні стану готовності майбутніх вихователів до забезпечення якості дошкільної освіти.

Мета статті полягає у визначенні особливостей формування готовності майбутніх вихователів до забезпечення якості дошкільної освіти, критеріїв, показників і методики дослідження стану їх готовності до реалізації якісної дошкільної освіти. Для досягнення мети використано методи дослідження: аналізу, синтезу, узагальнення та систематизації.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що визначення самого поняття готовності не є однозначним. Вчені на основі провідного критерію до визначення суті поняття виокремлюють функційний, особистісний, особистісно-діяльнісний та результативно-діяльнісний підходи (таблиця 1) [7; 8].

Таблиця

Сутнісний аналіз поняття готовності особистості до професійної діяльності

Підхід	Автори	Характерні ознаки
Функційний	Я. Коломінський, В. Ільїн	Стан особистості для забезпечення виконання тієї чи іншої функції професійної діяльності; внутрішнє налаштування особистості на певну діяльність.
Особистісний	М. Дьяченко, Л. Кандибович	Цілісне особистісне новоутворення; психологічно-емоційне «налаштування» особистості на успішне виконання професійної діяльності; особистісна якість.
Особистісно- діяльнісний	Л. Кондрашова, А. Громцева, Н. Терещенко	Інтегративне особистісне новоутворення (професійно-ціннісне спрямування поглядів, потреби та мотивів у самовдосконаленні та самовихованні, здатність до самооцінки та подолання труднощів); внутрішній психо-емоційний стан особистості, що забезпечує ефективність діяльності, мотивує успішну діяльність (наявність знань, умінь і навичок).
Результативно-діяльнісний	П. Горностай	Готовність як результат процесу професійної підготовки особистості до певного виду діяльності.

Нами ці підходи інтегровано й визначено готовність майбутнього вихователя до забезпечення якості дошкільної освіти як психологічно стійкий стан активно-позитивної налаштованості на вмотивовану професійну діяльність у сучасному закладі дошкільної освіти, який проявляється постійною потребою у професійному вдосконаленні (у тому числі й самоосвіті); реалізується такий стан у практичну діяльність лише за умови наявності системи професійних знань, умінь і навичок та здатності до саморозвитку й самовдосконалення.

Оскільки готовність до забезпечення якості дошкільної освіти як результату професійної підготовки є не лише сталим станом, але й діяльністю, то структуру готовності до забезпечення якості дошкільної освіти вчені традиційно розглядають на основі теорії О. Леонтьєва. Йдеться про виділення таких компонентів у діяльності, як: потреби, мотиви, цінності, цілі, завдання, дії та операції.

Нами запропоновано виділити наступні компоненти в готовності майбутнього вихователя до забезпечення якості дошкільної освіти: пізнавальний, діяльнісний, результативний, мотиваційний, ціннісний (рис. 1). Визначені компоненти є взаємозалежними та взаємодоповнюючими один одного, оскільки готовність як феноменальна особистісна властивість є складною системою, яка відображає всі сфери особистості: когнітивну, емоційно-ціннісну, вольову, поведінково-діяльнісну.

Рис. 1. Структура готовності майбутнього вихователя до забезпечення якості дошкільної освіти

Оскільки метою нашої статті є аналіз та розкриття специфіки дослідження стану готовності майбутніх вихователів до забезпечення якості освіти, то визначені нами компоненти готовності можуть слугувати критеріями їх дослідження. До кожного із окреслених критеріїв ми пропонуємо показники та методи їх діагностування. Так, для мотиваційного критерію показниками можуть бути: позитивна внутрішня мотивація до професійної діяльності; стійкий особистий інтерес до професійної діяльності та самоосвіти. Відповідно

методики діагностування можуть бути: «Дослідження мотивації професійної діяльності» (К. Земфір у модифікації А. Реана); методика діагностики рівня парціальної готовності до професійно-педагогічного саморозвитку. Мотиваційний компонент (за М. Фетискіним, В. Козловим, Г. Мануйловим). У свою чергу, для ціннісного критерію показниками є насамперед сформована система загальнолюдських та професійних цінностей. А методикою їх дослідження – методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокича). Показниками пізнавального компоненту є наявність системи загальних та професійних знань, володіння способами отримання інформації, пізнавальна активність, інформаційна культура та обізнаність. Доцільною в цьому випадку є методика діагностики рівня парціальної готовності до професійно-педагогічного саморозвитку. Когнітивний компонент (за М. Фетискіним, В. Козловим, Г. Мануйловим). Показниками діяльнісного компоненту є практичні професійні вміння організації освітнього процесу в ЗДО, саморегуляційні вміння; вміння самомоніторингу та рефлексії. Для діагностування цих показників доречною є методика діагностики рівня парціальної готовності до професійно-педагогічного саморозвитку. Гностичний та організаційний компонент *(*за М. Фетискіним, В. Козловим, Г. Мануйловим)*;* діагностика індивідуальних особливостей саморегуляції (за опитувальником В. Морсанової); самооцінка рівня онтогенетичної рефлексії. Для визначення результативної складової готовності показниками слугують: комунікативні та організаторські вміння та навики, прояв творчого потенціалу особистості, володіння інтелектуально-логічними здібностями в освітній діяльності в ЗДО, сформований особистісний емоційно-вольовий механізм. Відповідно методики: методика оцінки рівня самоактуалізації, шкала «пізнавальна активність» (за опитувальником А. Шострома), опитувальник «Самооцінка вираженості якостей, знань, умінь, що характеризують інформаційну культуру особистості», анкетування «Який ваш творчий потенціал?» (Н. Кіршева, Н. Рябчикова), тест на визначення рівня конкурентоздатності тест, «Як я оперую ідеями» (за Л. Ребекка), методика виявлення комунікативних та організаторських здібностей (КОЗ 1) та ін. [2].

Одразу зауважимо, що названі методики мають лише рекомендаційний характер, адже процедура дослідження реального стану готовності майбутніх вихователів до забезпечення якості дошкільної освіти є дуже складною і потребує системного та комплексного підходу. Важливими в цьому процесі є методи спостереження, бесіди, анкетування, інтерв'ювання, аналіз участі в колективних справах, аналіз студентських творчих робіт, експертна оцінка, вирішення педагогічних ситуацій тощо.

Досліджуючи реальний стан готовності майбутніх вихователів до забезпечення якості дошкільної освіти, важливо, на нашу думку, пам'ятати, що цей процес є поетапним (рис. 2).

Рис. 2. Етапи дослідження стану готовності майбутніх вихователів до забезпечення якості дошкільної освіти

Насамперед, варто наголосити, що сам процес формування готовності майбутніх вихователів до забезпечення якості дошкільної освіти є цілісною системою з творчим спрямуванням, адже професія вихователя є творчою і лише творча особистість майбутнього вихователя здатна забезпечити якість освітнього процесу в сучасного ЗДО. Ще однією ознакою цієї системи є її суб'єктно-об'єктна єдність і взаємодія всіх її учасників: майбутнього вихователя – викладача ЗВО – дитини в ЗДО – вихователя в ЗДО – керівника ЗДО – батьків дітей. Кожен із етапів має свої конкретні завдання, які взаємозалежні й зорієнтовані на формування готовності майбутнього вихователя професійно креативно успішно здійснювати свою професійну діяльність – забезпечувати якість дошкільної освіти. На підготовчому етапі формуються пізнавальний та мотиваційний компоненти; на організаційно-діяльнісному – ціннісний та діяльнісний; на результативному – результативний компонент. Успішність формування готовності до забезпечення якості дошкільної освіти залежить від особистості майбутнього вихователя.

Ще одним моментом у дослідженні готовності майбутнього вихователя до забезпечення якості дошкільної освіти є врахування комплексності досліджуваного процесу. Мова йде про те, що готовність майбутнього

вихователя до забезпечення якісної професійної діяльності в ЗДО формується як у закладі вищої освіти, так і під час практичної підготовки в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти, а також у позааудиторній навчально-виховній діяльності з урахуванням специфіки освітньої професійної діяльності педагогічних працівників дошкільної освіти (участь у вебінарах, онлайн-тренінгах, конференціях, семінарах, практикумах тощо) (рис. 3).

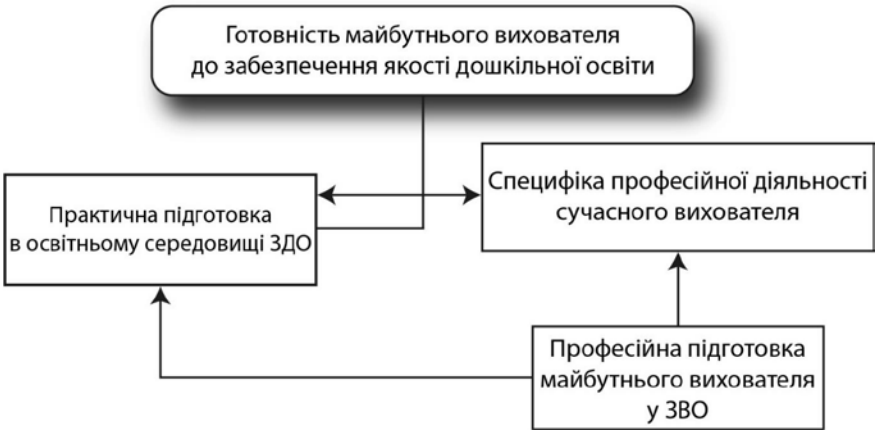

Рис. 3. Комплексність формування готовності майбутнього вихователя до забезпечення якості дошкільної освіти

У цьому контексті надзвичайно актуальною є самоосвітня складова у готовності майбутнього вихователя до забезпечення якості дошкільної освіти.

Для формування практичних навичок діагностування та самодіагностування готовності до забезпечення якості дошкільної освіти нами розроблено навчальний курс «Оцінювання та забезпечення якості дошкільної освіти», який належить до циклу дисциплін загальної підготовки бакалавра галузі знань 01 Освіта/педагогіка, спеціальності 012 Дошкільна освіта, освітньо-професійної програми Дошкільна освіта. На вивчення навчальної дисципліни відведено для денної форми навчання: 3 кредити (90 годин), у тому числі: 20 годин лекційних, 14 год. практичних, 6 год. консультації та 50 год. самостійної роботи; для заочної форми навчання: 2 кредити (60 годин), у тому числі: 2 години лекційних, 4 год. практичних, 8 год. консультації та 46 год. самостійної роботи [3].

Змістом навчальної дисципліни є узагальнене сучасне розуміння змісту оцінювання як складової моніторингу в контексті забезпечення якості дошкільної освіти. Основні аспекти вивчення: моніторинг, педагогічний моніторинг, вимоги до моніторингу як засобу оптимізації освітнього процесу в сучасному закладі дошкільної освіти, оцінювання як компонент моніторингу, особливості оцінювання якості дошкільної освіти, інструментарій оцінювання, аналіз результатів оцінювання, їх коригування та забезпечення якості дошкільної освіти. Основними методами роботи під час вивчення дисципліни є: проблемна лекція, розв’язання ситуацій, робота в малих групах, підготовка і захист індивідуальних науково-дослідницьких завдань, анкетування, тестування й аналіз його результатів, розробка програми оцінювання якості дошкільної освіти тощо [3].

Подальшого наукового дослідження потребує проблема пошуку шляхів, методів і форм активізації самоосвітньої діяльності майбутніх вихователів у процесі професійної підготовки.

Використана література:

1. Бєлєнька Г. В., Коваленко О. В., Шинкар Т. Ю. Якість дошкільної освіти в Україні та країнах ЄС: параметри виміру та методичний супровід. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2020. № 72, Т. 1. С. 33-39.
2. Галян І.М. Психодіагностика. Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2011. 464 с.
3. Дурманенко О. Л. Оцінювання та забезпечення якості дошкільної освіти. Силабус: силабус нормативної навчальної дисципліни. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2021. 12 с.
4. Коновальчук І. І. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти на засадах компетентнісного підходу: теоретичний аналіз. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія : Педагогіка та психологія*. Вип. 764. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. С. 65–72.
5. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник: Навч. посіб., 4-те вид., випр. і доп. Київ : Каравела, 2020. 418 с.
6. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти», 2021. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti. (дата звернення 29.06.2022 р.).
7. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : дис. … доктора пед. наук : 13.00.04. Харків, 2004. 503 с.
8. Трофаїла Н.Д. Підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку : автореф. дис. … канд пед. наук : 13.00.08. Одеса, 2019. 22 с.

References:

1. Byelyenka H. V., Kovalenko O. V., Shynkar T. YU. (2020) Yakist doshkilnoyi osvity v Ukrayini ta krayinakh YES: parametry vymiru ta metodychnyy suprovid. Pedahohika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchiy i zahalnoosvitniy shkolakh [Quality of preschool education in Ukraine and EU countries: measurement parameters and methodical support. Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools]. № 72, T. 1. S. 33-39. [in Ukrainian]
2. Halyan I.M. (2011) Psykhodiahnostyka. Navchalnyy posibnyk [Psychodiagnosis. Tutorial]. Kyyiv: Akademvydav. 464 s. [in Ukrainian]
3. Durmanenko O. L. (2021) Otsinyuvannya ta zabezpechennya yakosti doshkilnoyi osvity. Sylabus: sylabus normatyvnoyi navchalnoyi dystsypliny [Assessment and quality assurance of preschool education. Syllabus: the syllabus of the normative academic discipline]. Lutsk, VNU im. Lesi Ukrayinky. 12 s. [in Ukrainian]
4. Konovalchuk I. I. (2015) Pidhotovka maybutnikh fakhivtsiv doshkilnoyi osvity na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu: teoretychnyy analiz. Naukovyy visnyk Chernivetskoho universytetu. Seriya: Pedahohika ta psykholohiya [Training of future specialists in preschool education on the basis of the competence approach: theoretical analysis. Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Series: Pedagogy and psychology]. Vyp. 764. Chernivtsi: Chernivetskyy nats. un-t. S. 65–72. [in Ukrainian]
5. Prykhodko YU. O., Yurchenko V. I. (2020) Psykholohichnyy slovnyk-dovidnyk: Navch. posib. [Psychological dictionary-reference: Study guide]. 4-te vyd., vypr. i dop. Kyyiv: Karavela. 418 c. [in Ukrainian]
6. Profesiynyy standart «Vykhovatel zakladu doshkilnoyi osvity», [Professional standard Preschool teacher]. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti. (data zvernennya 29.06.2022 r).
7. Tanko T. P. (2004) Teoriya ta praktyka muzychno-pedahohichnoyi pidhotovky maybutnikh vykhovateliv doshkilnykh zakladiv u pedahohichnykh universytetakh: dys. doktora ped. nauk: 13.00.04 [Theory and practice of music-pedagogical training of future teachers of preschool institutions in pedagogical universities: dissertation of the Doctor of Pedagogical Sciences]. Kharkiv. 503 s. [in Ukrainian]
9. Trofayila N.D. (2019) Pidhotovka maybutnikh vykhovateliv do emotsiynoho rozvytku ditey doshkilnoho viku: avtoref. dys. kand ped. nauk: 13.00.08 [Preparation of future educators for the emotional development of preschool children: abstract of the dissertation of the Candidate of Pedagogical Sciences] 22 s. [in Ukrainian]

Durmanenko O. Study of the readiness of future educators to ensure the quality of preschool education

The result of professional training is the readiness of the future educator to organize and implement a quality educational process in a preschool education institution. Therefore, the problem of researching the real state of readiness of future specialists to ensure the quality of preschool education is urgent and requires a theoretical and practical solution.

The purpose of the article is a theoretical and methodological analysis of the state of readiness of future educators to ensure the quality of preschool education. Research methods: analysis, synthesis, generalization and systematization.

It was found that there are several (functional, personal, personal-activity and result-activity) approaches to defining the concept of readiness for professional activity. We have integrated these approaches and determined the readiness of the future educator to ensure the quality of preschool education as a psychologically stable state of active and positive attitude towards motivated professional activity in a modern preschool education institution, which is manifested by a constant need for professional improvement (including self-education); such a state is realized in practical activity only if there is a system of professional knowledge, abilities and skills and the ability for self-development and self-improvement.

It has been investigated that the readiness of future educators to ensure the quality of preschool education is a complex personal education, which contains the following components: cognitive, motivational, valuable, active, effective. The readiness of the future educator to ensure the quality of preschool education is formed in stages. Preparatory, organizational and operational and productive stages are distinguished.

The peculiarities of the formation of the future educator's readiness to ensure the quality of preschool education, which must be taken into account in the process of professional training of future educators, have been determined. Criteria, indicators and methods of researching the state of readiness of future specialists to ensure the quality of preschool education are also proposed.

Key words: *readiness for professional activity, quality of preschool education, readiness of the future educator for professional activity, formation of readiness for quality assurance of preschool education, criteria of readiness for quality assurance of preschool education.*